

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

Monachii [u.a.], 1749

Caput XVII. De æterno igne, qui Diabolo & Angelis ejus paratus est.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83642](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83642)

infecti sunt Reges Babylonis, & Tyri, nec non Alexander Macedo, Antoninus Verus, Domitianus, & alii. Ego hæc omnia sic approbo, ut Diabolus superbia tumidus propriæ potestatis delectatione corruptus fuerit, ut inquit S. P. lib. XI. de Genes. ad lit. cap. 23. neque ex propriæ naturæ contemplatione surrexerit ad amandum & laudandum creatorem suum, sicut fecerunt Angeli Sancti, ut legitur in XI. de Civit. Dei cap. 7: atque ita dæmones ultimum finem in se ipsis collocavisse *per elationem, qua ipsi sibi ad beatam vitam sufficere vellent*, quemadmodum habetur

in cap. I. libri XXI. ejusdem Operis. Hinc comes illa superbiæ super cæteros inflatio, & nimia illa divinorum honorum cupiditas, qua etiamnum cor Satanæ mirifice tangitur.

Hoc etiamnum pacto intelligitur, quomodo peccare potuerit, cum esset particeps lucis & sapientiæ: quandoquidem videndo se in propria natura per cognitionem, quam dicimus *vesper-tinam*, non utique erravit; sed ut asurgeret in laudem & amorem Creatoris caruit propria voluntate judicio pratico, ad quod indifferens erat ob rationem prolatam capite XII.

CAPUT XVII.

De æterno igne, qui Diabolo & Angelis ejus paratus est.

SUMMARIUM.

1. Status quæstionis.

à num. 2. usque ad 5. Probatur, ignem, quo dæmones, & damnati torquentur, fore æternum.

à num. 6. usque 18. Enervantur objectiones.

à num. 19. usque ad 22. Propugnatur, inferni ignem esse materiale, & corporeum.

à num. 23. usque ad 33. Solvuntur oppugnationes.

1. De igne æterno.

PECCATO finitima pœna est: eique dæmones additi sunt, expulsi à regno Cœlorum, privati gratia, & inferorum igne damnati. De hoc igne disputari solet an sit materialis & corporeus, & an futurus sit sempiternus. Et hæc quidem postrema quæstio dogma Catholicum est certissimaque fide tenendum adversus Origenem, qui, ut scribunt Epiph. in Epist. ad Joan. Jerosolymitanum, & Hieronymus Epist. 55. ad Pammachium, negavit pœnas dæmonum esse æternas. Altera autem quæstio de igne corporeo, si à gehennæ & inferorum loco præscindas, communis quidem est inter Romanæ communionis Catholicos, & excepto Catharino vix aliquem invenies qui defendat oppositam, imo & ex Novatoribus quidam in eandem nobiscum sententiam conspirant, repugnantibus tamen quamplurimis; sed videtur nullum de hac extare decretum.

Notandum.

Dixi autem, *Si à gehennæ & inferorum loco præscindas*: hunc enim adversus Calvinum, Beza, & nuperos Unitarios materiale esse firmiter credendum est. De hujus infra terram incolatu tractat in Psalm. II. Hilarius, Tertullianus lib. de Anima cap. 55. & quamquam definire locum Inferni noluerint veterum aliqui, & nonnulli extra hunc mundum statuerint; *Infernum sub terra esse nemo jam ambigit*, inquit in Epistolam ad Ephesios cap. 14. Hieronymus.

R. P. Berti Theol. Tom. II.

Augustinus vero, qui in lib. XII. de Gen ad lit. cap. 32. anceps videtur, & in eam opinionem propendet, quod inferorum substantia spiritalis sit, non corporalis, in II. libro Retract. cap. 24. *De inferis*, inquit, *magis mihi videor docere debuisse, quod sub terris sint, quam rationem reddere cur sub terris esse credantur, sive dicantur, quasi non ita sit.* Et quidem cap. XI. Matth. 23. Capharnaon dictum accipimus, *Usque in infernum descendes*: quod dictum etiam de Babylone apud Esaiam XIV. 17. non solum ad significandam urbium & mûrorum everisionem, sed etiam civium interitum atque pœnam. In Apocalypsi quoque in abyssum detrudendum serpentem antiquum, qui est Diabolus & Satan, & una cum eo mittendos in stagnum ignis quotquot scripti non erunt in libro vitæ, legimus cap. XX. v. 2. & 14. Atque ne loca omnia producam, Paulus ad Philipp. II. 10. scribens, *In nomine Jesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum*, aperte indicat triplicem animarum locum in cœlis, in terra, & in inferis. Nolumus idcirco de hac re dubitare: Sed his paucis præmissis, quæ ad refellendum Calvinianum errorem possunt sufficere, priores illas quæstiones, nimirum de æternitate, & qualitate infernalis ignis aggredimur.

PROPOSITIO I. Perpetuus atque æternus erit ignis, quo dæmones & damnati torquentur.

Dd 2

Ori-

2. Proposito I. ignis infernalis est æternus.

Probatur ex S. Scriptura. Origenistarum error ex Platonis hauritus, ut scribit in lib. xxi. de Civit. Dei cap. 13. S. P. Augustinus, quamquam Plato in fine Gorgiæ, & Virgilius etiam in 6. Aeneid. non omnium omnino iniquorum ad temporalem emendationem poenas post mortem duraturas esse pronunciant; sed ille scelestioribus sempiternas infligi, is infelicem Theseum asserit sedere, æternumque sedere: Origenistarum, inquam, error sacris literis, Patrum auctoritate, ac syllogismis, id est, ductis à ratione argumentis convellitur. Ex Scripturis hæ sunt apertissimæ: Isaia lxxvi. 24. *Ignis eorum non extinguetur.* Danielis xii. 2. *Et multi de his qui dormiunt in terra pulvere, evigilabunt: alii in vitam æternam, & alii in opprobrium ut videant semper.* Quo in loco legunt hebræi quidam, **עולם**

לדרתון ad opprobrium sempiternum,

& Græci *εις ονειδισμὸν καὶ αἰσχρονομίας αἰώνιον*, in convitium, æternumque pudorem. Matthæi xxv. 41. *Discedite à me maledicti in ignem æternum*, & infra 46. *Et ibunt hi in supplicium æternum.* Lucæ xvi. 26. *Chaos magnum inter nos, & vos firmatum est: ut hi qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transire.* Eo pertinent testimonia, quibus asseritur improbos nunquam fore cœlesti regno potituros; ut Marci iii. 29. *Qui blasphemaverit in Spiritum Sanctum non habebit remissionem in æternum:* Pauli in i. ad Corinth. 6. 9. & 10. *iniqui regnum Dei non possidebunt:* Et 2. ad Thessalon. 1. 9. *Pœnas dabunt in interitum æternas à facie Domini.* Apocalypsis denique xx. 10. *Cruciabuntur die ac nocte in sæcula sæculorum.*

3. Hæc simul conjuncta elidunt responsi origenis.

Origenistarum autumantium supplicium damnatorum dici æternum quod diu, non autem semper duraturum sit. Quod sane ineptum est, mentitum, dictisque repugnans. Principio enim licet tam hebraicum **עולם**, quam græ-

cum vocabulum *τὸ αἰών*, pro sæculo, pro mundo, & pro diuturna duratione nonnunquam accipiantur: *αἰώνιον* tamen nonnisi pro æternitate, sive nunquam desitura successione desuper usurpatur: unde Augustinus contra Priscillian. cap. 5. ait: *Αἰών autem græce aliquando æternum, aliquando sæculum significat: tamen quod ex hoc nomine derivatur, & appellatur αἰώνιον, nec ipsi græci quantum existimo solent intelligere, nisi id*

quod non habet finem. Præterea ita ignis inferni æternus dicitur, ut extingui non debeat, apud Esaïam 66. 24. unde Augustinus ibidem cap. 6. ait: *Qualiscunque pena significata sit nomine vermis, atque ignis; certe si non morietur, neque extinguetur, sine fine prædicta est.* Rursus tam capite 111. Danielis, quam xxv. Matthæi ex æquo dicitur æternum opprobrium ac supplicium impiorum, & æterna vita bonorum: hæc vero finem habituram esse non credunt Origenistæ. Ad hæc: si finis miserrimi apud inferos incolatus expectari posset quodammodo; haberetur tandem omnium peccatorum remissio, & posset Epulo ad sortem Lazari transire; quod cæteris testimoniis evincitur esse contrarium. Denique in xx. Apocalypsis dicuntur improbi cruciandi in *sæcula sæculorum*. At neminem latet hanc Latinorum emphasim, quemadmodum Græcorum *εις τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων*, Hebræorumque **עולם-עולם-עולם**

terminum exitumque prorsus excludere: ut animadvertit S. Pater lib. xxi. de Civ. Dei cap. 23. Quod vero alii reponunt ignem quidem futurum æternum, at non æternum supplicium, iisdem momentis retunditur; præsertim cum Matthæi xxv. v. 41. & 46. similis occurrat repetitio vocis *αἰώνιον*, sicut & in xii. capite Danielis. Ut ergo erit æterna requies Sanctorum, & æternus ignis inferni; ita æternus erit cruciatus impiorum, æterna combustio, æternumque supplicium. Præclare Augustinus de Fide & Operibus cap. 15. *Neque illud dici hic poterit, in quo nonnulli se ipsos seducunt, ignem æternum dictum, non ipsam combustionem æternam; cum & hoc prævidens Dominus sententiam suam conclusit dicens sic, ibunt illi in combustionem æternam, iuxta autem in vitam æternam. Erit ergo combustio æterna sicut ignis.* Atque de Civit. Dei loco nuper laudato: *Si utrumque æternum, profecto aut utrumque cum sine diuturnum, aut utrumque sine fine perpetuum debet intelligi.* Par pari enim relata sunt: *hinc supplicium æternum, inde vita æterna. Dicere autem in hoc uno eodemque sensu, vita æterna sine fine erit, supplicium æternum finem habebit, multum absurdum est.*

Cum Augustino eadem cæteri Ecclesiæ PP. tradiderunt. Chrysostomus hom. 2. Probatur 3. de Lazaro, Epiphanius hæresi 59. contra ex Patribus Catharos, & Auctor QQ. ad Orthodox. q. 60. docent improborum animas non posse post exitum quicquam emolumenti per-

percipere. Cyprianus Tractatu 1. ad Demetrianum 22. scribit: *Quando istinc excessum fuerit, nullus jam penitentiae locus est, nullus satisfactionis effectus.* Habet consimilia lib. de Bono Mortis cap. 2. Ambrosius. Tertulliani, Minutii, & Lactantii profert insignia testimonia etiam H. Gortius tom. 2. p. 240. Gregorius Nazianz. in Carm. de rebus suis ait: *Post hanc vitam omnia esse vinculis adamantinis alligata.* Hieronymus in caput Matthaei quintum ac vicesimum hæc graviter, sane, & probe conscribit: *Prudens lector adverte, quod & supplicia æterna sint, & vita perpetua metum deinceps non habeat minarum.* Greg. Magnus lib. xxiv. Moral. cap. 16. totus in hoc argumento versatur. Quid me in sylvam abstrudo? *Firmissime tene, & nullatenus dubites iniquos omnes ituros in combustionem æternam,* inquit Fulgentius de Fide ad Petrum cap. 43. & Symbolum Athanasianum: *Et qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam: qui vero mala, in ignem æternum.*

5. Probatur. 3. ex S. Aug. Hujus vero dogmatis quinta generalis Synodi, & earum, quæ consecutæ sunt, auctoritate definiti, cum etiam ratiocinationes possint afferri, ex Augustini libris aliquas mutuabor. Sit prima: Qui super fundamentum, quod est Christi fides, ædificaverit *aurum, argentum, & lapides pretiosos*, ut inquit Apost. ad Corinth. epist. 1. cap. 11. 14. *mercedem accipiet.* Si autem superædificaverit *fenum, ligna, stipulum*, id est cum fide, quæ per dilectionem operatur, quodam carnali præpeditus affectu deliquerit venialiter, *salvus erit per ignem*, sive in hac vita per tolerantiam tribulationum, sive in altera per ignem Purgatorii: qui vero fundamentum non habuerit, scilicet, fidem & dilectionem, atque homicidium, adulterium, fornicationem, idololatriam, & similia quæque commiserit, non propter fundamentum per ignem salvabitur, sed amisso fundamento æterno igne torquetur: ait S. P. Augustinus in libro Quæst. ad Dulcit. cap. 1. Apostolicam sententiam egregie pertractans. Illi ergo, qui hæc flagitia patraverunt, nec veraciter poenitentiam egerunt, salutis fundamentum deperdunt, sera & infructuosa poenitentia atque dolore inutili afficiuntur; neque emundari possunt per ignem, quo salvatur duntaxat quisquis super fundamentum ædificat *ligna, fenum, & stipulum.* At everso, dirutoque fundamento salutis, concepta inutili cum desperatione poenitudine, & premente cruciatu ignis, qui non purgat aurum, non

emundat lateres Jerusalem, sed Babylonem incendit, ac præterea nullo supernæ gratiæ lumine coruscante, & creatura rationali in termino constituta, stultissime non sempiternum creditur inferorum supplicium. Alterum argumentum depromitur ex lib. xxi. de Civ. Dei cap. 23. & 24. In extremo enim iudicio hæc pro iustis sententia est: *Venite, percipite regnum*, in impios vero hæc alia, *discedite, ite in ignem æternum*: eaque lata ibunt *hi in supplicium æternum, illi autem in vitam æternam.* Sed utraque sententia vera est, utraque extrema, utraque definit absque termino iustis, reprobisque mercedem, vel poenam: Ergo sempiternum erit regnum electorum, & sempiternum pariter damnatorum supplicium. Audias Augustinum cit. cap. 23. *An forte Dei sententia, quæ in malos & angelos & homines proferetur, in angelos vera erit, in homines falsa? Ita plane hoc erit, si non quod Deus dixit, sed quod suspicantur homines, plus valebit.* Deinde quæle est æternum supplicium pro igne diuturni temporis non extimare, & vitam æternam credere sine fine, cum Christus in eodem ipso loco, in una eademque sententia utrumque complexus sit: *Ibunt isti in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam?* Et proximo capite: *Cum dictum fuerit à iudice vivorum atque mortuorum, Venite benedicti patris mei, possidetis paratum vobis regnum à constitutione mundi: & aliis e contrario, Discedite à me maledicti in ignem æternum: nimia præsumptionis est dicere, cuiquam eorum æternum supplicium non futurum, &c.* Vide & lib. ad Orosium adversus Priscillianistas, & Origenistas cap. vi. His accedit, quod sicut vera beatitudo non consistit absque æternitate; sive, ut etiam Cicero scribit de Natura Deorum, sine animi securitate: ita non esset damnatorum plena miseria, si aliqua eis foret summi boni, cum magna poena supplicioque, expectatio. De quo argumento vide Augustinum in xi. de Civ. Dei cap. xi.

eorum, quæ objectantur, dissolutio.

Objiciuntur adversus Catholicam veritatem plura Scripturarum Divinarum testimonia, quæ ad tres classes reducenda videntur. I. Quædam sunt, quibus Deus gratiam & gloriam pollicitus est fidelibus manducantibus corpus suum, & eleemosynam largientibus. De fidelibus enim legimus in 1. ad Corinth. 11. cap. 6.

6. Objectiones tres.

Dd 3

cap.

cap. 3. salvos futuros, sic tamen quasi per ignem: Et Marci ultimo 16. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit.* De accedentibus ad Sacramentum Dominici Corporis habetur Joan. vi. 55. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum Sanguinem, habet vitam æternam.* Et de stipem erogantibus constat ex eadem Judicis sententia Matth. xxv. v. 35. his regnum à constitutione mundi fuisse paratum: & cap. xix. 21. *Da pauperibus, & habebis thesaurum in celo.* Hi ergo aliquando inferorum terribilissimis subtrahendi erunt suppliciis. II. In altera classe locari possunt, quæ impiis pœnam parem delectationi, quæ transiit, minitantur, ut Apocalypseos xviii. 7. *Quantum glorificavit se, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & ludum.* Eam ob rem cruciabuntur in inferis impii, donec novissimum minutum reddant, ait Lucas cap. xii. 59. atque pro mensura peccati erit & plagarum modus, ut habetur Deuteronom. xxv. 2. Sed reddito novissimo quadrante debet cessare cruciamentum. In tertia sede locari possunt quæ maximam Dei misericordiam contestantur, ut Psalm. lxxvi. 8. 9. 10. *Nunquid in æternum projiciet Deus aut non apponet, ut complacitior sit adhuc? Aut in finem misericordiam suam abscindet à generatione in generationem? Aut obliviscetur misereri Deus? aut continebit in ira sua misericordias suas?* Et Psalm. clx. 9. *Non in perpetuum irascetur, neque in æternum comminabitur.*

7. Data opera hæc omnia expendit Augustinus in libro xxi. de Civit. Dei, in libro de viii. Dulcitii quæstionibus, & in lib. ad Orosium contra Priscillianistas. Itaque eo duce ac Magistro ita prioris classis momenta expediuntur. Apostolus in i. ad Corinth. loquitur de iis, qui super fundamentum ædificant fœnum & stipulam, non de his, qui fundamentum amittunt, ut supra explicavi, & melius percipies si legeris q. i. Dulcitii, & cap. 26. laudati libri de Civit. Dei, & de fide & operibus cap. xiv. *Quid proderit, ait Jacobus, fratres mei, si fidem dicat se quis habere, opera autem non habeat? Nunquid poterit fides salvare eum? Dicit etiam, Quia fides sine operibus mortua est. Quousque ergo falluntur qui de fide mortua sibi vitam æternam pollicentur? Falsa erunt illa, quæ obscuritatem, & ambiguitatem non habent: Si habeam omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum?* Hæc, aliaque lectu dignissima Sanctus Pater. Ille ergo salvus erit, qui crediderit & bapti-

zatus fuerit, ac præterea impleverit quod scriptum est Matth. xix. 17. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Qui autem manducant carnem filii hominis habent vitam æternam; dummodo sint in ejus corporis unitate, id est, in Christianorum compage membrorum, & maneat in Christo & in corpore ejus, quod vivit in æternum per charitatem & gratiam; unde manducare corpus Christi non tribuit vitam hæreticis, qui sunt ab unitate & compage membrorum separati, neque fidelibus, qui licet sint in unitate corporis, non manent in illo. Vide cap. xxv memorati libri de Civit. Dei. Eleemosyna pariter salvabit impium, si prius eam facere incipiat à seipso. *Indignum est enim, ut in se non faciat, qui facit in proximum, cum audiat dicentem Dominum, Diliges proximum tuum tanquam teipsum: itemque audiat, Miserere animæ tuæ placens Deo.* Inquit cap. 27. S. Pater.

Producta secundo loco solvuntur capitæ ejusdem libri xi. quippe non propter æquale temporis spatium, sed propter vicissitudinem mali, id est, ut qui mala fecerit, mala patiatur, est inter culpam, ac pœnam mensura. Alias injusta foret lex, quæ propter osculum fœminæ infixum jubet ad horam vapulare, punitque diuturno dolore suavitatem voluptatis exiguat. Injusta, quæ ad vincula damnat servum, qui transeunte verbo Dominum laceffivit. Injusta, quæ pro gravi crimine brevi momento patrato hominem morte mulctat, eumque à societate viventium perpetuo divellit. Quæ exempla illic Augustinus fusiori stylo persequitur. Neque vero ipse Origenes temporis cum scelere mensuram potest exigere; dum angelos pro uno actu superbiæ plurimum sæculorum intervallo puniri fatetur. Est præterea in damnatis obstinata in malo voluntas; atque dum actu peccarunt, optassent illicitæ voluptatis perpetuitatem. Habet ergo sempiternum supplicium etiam mensuram temporis comparate ad cupiditatem voluptatis præteritæ, & ad præsentis inflexibilitatem malitiæ. Neque obest versus 59. cap. xii. Lucæ; primo enim hunc, & aliū consimilem Matth. v. 26. rectissime possumus accipere de igne Purgatorio: deinde si concedamus dictum de infernali, respondebimus particulam donec interdum æquivalere adverbio nunquam, ut Genes. viii. 7. *Corvus non revertatur, donec siccarentur aquæ:* Et Matth. i. 25. *Non cognoscebat eam, nec peperit filium suum primogenitum.*

Nam

8.
Solutio, 2.

Nam pro summo atque infinito debito ad ultimum quadrantem reddere, est res impossibilis. *Ad nummum solvere*, inquit etiam Cicero Epist. ultima ad Att. pro eo, quod est satisfacere pro summo jure.

9. Quæ dicta sunt de magna Dei misericordia locum habent in his, qui resipiscunt, in poenis quæ in hac vita infliguntur, & in vasis misericordiæ, non iræ, & vindictæ, *Omnium itaque miseretur vasorum misericordiæ. Quid est omnium? Et eorum scilicet quos ex gentibus, & eorum quos ex Judæis prædestinavit, vocavit, justificavit, glorificavit, non omnium hominum, sed istorum omnium neminem damnaturus.* Ait Augustinus cap. 24. ejusdem libri.

10. Obijciuntur deinde complura veterum Patrum testimonia, qui rationalem animam mortalem dixere, eamque putarunt in inferorum cruciatibus interire. Sed nullus est inter Ecclesiæ Patres, cujus auctoritate magis novi Origeniani in contentionem veniant, quam beati Hieronymi. Ex hoc maximo, præclarissimoque Doctore plura depromunt. Afferunt primo illius Commentaria in cap. 66. Isaïæ, ubi exponens ea verba: *Ignis eorum non exstinguetur*, ait: *Porro qui volunt supplicia aliquando finire, & licet post multa tempora, tamen terminum habere tormenta, his utuntur testimoniis, Cum intraverit plenitudo gentium, tunc omnis Israel salvus fiet: & iterum, Concluserit Deus omnia sub peccato, ut omnium misereatur: & rursum, Benedicam te Domine quoniam iratus es mihi, avertisti faciem tuam à me, & misertus es mei: & Dominus ad peccatorem, Cum ira furoris mei fuerit, rursus sanabo: & hoc est, quod in alio loco dicitur, Quam magna multitudo bonitatis tuæ, Domine timentibus te, &c.* Ex quibus constat Hieronymum recitare, & non refellere, imo pluribus Scripturarum textibus confirmare Origenistarum opinionem. Lege tom III. novæ Paris. edit. pag. 514. Adverte etiam S. Doctorem hæc commentaria edidisse jam provectum ætate, adeptumque maturæ senectutis scientiam, ut in Præfat. demonstrat eruditus P. Jo. Martiæus. In hujus argumenti confirmationem accedunt quæ scribit in Epistolam ad Galatasto. IV. pag. 295. *Nullam rationabilium creaturarum apud Deum perire in perpetuum.*

11. Possunt secundo loco produci ea loca, in quibus Hieronymus affirmat saltem animas omnium fidelium, & Christianorum aliquando ab inferni cruciatibus

liberandas: in qua opinione illum perstitisse contendit Stanislaus Pannonius Anabaptista. Atque id ex duplici Hieronymi testimonio videtur evinci. Exstat primum lib. XVIII. super Isaïam post recitata verba: *Sicut Diaboli, & omnium negatorum, atque impiorum, qui dixerunt in corde suo non est Deus, credimus æterna tormenta; sic peccatorum ac impiorum, & tamen Christianorum, quorum opera in igne probanda sunt atque purganda, moderatam arbitramur, & mixtam clementiæ sententiam judicis.* Testimonium alterum atque illud apertissimum habetur in 1. adversus Pelagianos dialogo, ubi non ex Origenis sententiâ, sed ex propria inquit: *Si autem Origenes omnes rationales creaturas dicit non esse perdendas, & Diabolo tribuit penitentiam; quid ad nos, qui & Diabolum & satellites ejus omnesque impios & prævaricatores dicimus perire perpetuo: & Christianos, si in peccato præventi fuerint, salvandos esse post penas?* Itaque saltem Christiani sempiternis gehennæ tormentis non cruciabantur.

12. Alia sunt, quæ ex Comment. in cap. 1. Nahum opponi possunt, etiam præcedentibus duriora. Docet ibi Hieronymus, probatque ex verbis Prophetæ versu 9. *Non consurget duplex tribulatio, salutem fuisse consecutos etiam habitatores Sodomæ & Gomorrhæ, qui temporalia supplicia fuerunt perpeffi. Quod si vobis (inquit) videtur Deus crudelis, rigidus, & cruentus quod in diluvio genus delevit humanum: super Sodomam & Gomorrhæam ignem & sulphurem pluit: Aegyptios submersit fluctibus: Israelitarum cadavera prostravit in eremo; scitote ideo ad præsentem reddidisse supplicium, ne in æternum puniret.* Addit fidelem, si deprehensus in adulterio decolletur, æternos evadere cruciatibus: ac de omni peccatore concludit, *Si quis autem punitus sit, ut ille in lege, qui Israeliticis maledixerat, & qui in sabbato ligna collegerat, tales postea non puniri; quia culpa levius præsentis supplicio compensata est.* Sempiternæ itaque non erunt poenæ damnatorum, si aut fidem servarunt, aut puniti fuerunt supplicio aliquo temporali.

13. Resp. nihil adversus Catholicum dogma evincere sententias PP. qui aut Responsio animas dixere mortales, aut inferni poenas mortem atque interitum appellaverunt. Quo enim sensu anima mortalis dicatur, exposui supra capite III. Mors autem & interitus appellatur poena gehennæ etiam in sacris literis ubi dicitur

fem

sempiterna; ut liquet ex prima hujus thesisi demonstratione, idque per oppositionem ad felicitatem Sanctorum, quæ ob Dei consortium dicitur *vita æterna*. In his ergo non opus est immorari. Veniamus itaque ad Hieronymum. Is quidem Comment. in Esaiam sententiam Origenis recitat, nec refellit; sed illam alibi impugnat, atque hic sequitur consuetudinem suam plura aliorum placita etiam erronea propriæ aliorumque Catholicorum sententiæ permiscendi. Nec refert quod producat aliquos scripturarum textus, qui confirmare videntur errorem Origenis. Nam tota illa Orationis complexio ad verbum reperitur in Origene ipso to. 11. hom. 9. super Matthæum; ideoque recitatur à Hieronymo, non probatur. Omnia vero, quæ Origenes ex scripturis deprompsit, adducta supra Augustini interpretatione expunguntur. Idem dicendum de Comment. in Epist. ad Galatas præsertim cum post verba, quæ opponuntur, adjecerit: *Hucusque Origenes*. Hæc respondent Doctores Scholastici, necnon Sixtus Senensis lib. 1v. Bib. S. v. *Hieronymus*, Vellossillus Adv. in v. tomum ejusdem Hieronymi q. 3. ac summa eruditione noster Alphonsus Mendoza in Controversiis Theologicis quæst. 1. de numero Prædestinatorum.

14.
Confirmatio
responsionis.

Nititur hæc responsio apertissima D. Hieronymi in Apologia 1. ad Ruf. protestationi. Cum enim illi Rufinus objecisset, quod circa inferni cruciatus Origenianis adhereret erroribus, responderet S. Doctor cap. 4. *Ego in Commentariis ad Ephesios sic Origenem, & Didymum, & Apollinarium secutus sum, qui certe contraria inter se habent dogmata, ut fidei meæ non amitterem veritatem, additque censendum non esse reum, qui in uno opere quod ediderit expositiones posuerit plurimorum*. Habet similia de suis super Epistolam ad Galatas Commentariis, in Epistola ad S. P. Augustinum xi. nunc lxxv. num. 4. Et revera quid tradat Hieronymus ubi proprio loquitur sensu apparet ex ejus verbis super cap. xxv. Matth. tom. 4. pag. 124. de quibus supra. Accedit Sancti Doctoris præclara sententia in cap. 111. Jonæ, ubi adversus illos, qui asserabant Diabolum in die Judicii poenitentiam acturum, ideoque illius figuram fuisse expressam in Rege Ninive, & in Nabuchodonosor, *Sed hoc, inquit, quia sacra Scriptura non dicit, & evertit penitus timorem Dei, dum facile homines labuntur ad vitia, putantes etiam Diabolum, qui auctor malorum est, & omnium pec-*

catorum fons, acta poenitentia posse salvari, de nostris mentibus abjiciamus. Et sciamus peccatores in Evangelio mitti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo & Angelis ejus: de his dici, Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Et post pauca: *Si omnes rationabiles creaturæ æquales sunt, & vel ex virtutibus, vel ex vitiis sponte propria aut sursum eriguntur, aut in ima merguntur; & longos post circuitus, atque infinitis sæculis restitutio fiet, quæ distantia erit inter virginem, & prostibulum? quæ differentia inter Matrem Domini, & quod dictu quoque scelus est, victimas libidinum publicarum? Idem Apostoli, & Dæmones? Idem Propheta, & Pseudopropheta? Idem Martyres, & persecutores? Finge quod libet, annos & tempora duplica, & infinitas ætates congere; si finis omnium similis est, præteritum omne pro nihilo est: quia non quaerimus quid aliquando fuerimus, sed quid semper futuri simus*. Ex Hieronymi itaque protestatione, & tam expressa de perpetuis gehennæ cruciatibus sententia manifestum est alibi Origenianam hæresim retulisse, non approbasse.

Quod secundo loco opponebatur, diluitur hac responsione. Dum ait Hieronymus poenas fidelium aliquando finire, accipiendus est de fidelibus, qui cum solo venialium peccatorum reatu decesserunt, ut animadvertit citato loco Mendoza. Atque in Commentariis ad Esaiam videtur aperta S. Doctoris sententia, dum loquitur de peccatoribus Christianis, quorum opera in igne probanda sunt, atque purganda. In Dialogo etiam contra Pelagianos, cum aperte scribat omnes prævaricatores perire perpetuo, docet Christianos salvandos esse post poenas, nisi prævaricatores fuerint, & reatu graviorum criminum inquinati. Licet hæc sufficiant pro solutione argumenti; ad retundendam Hæreticorum in carpendis Sanctorum Patrum traditionibus intemperantiam atque impudentiam, paucis Hieronymianæ sententiæ vim, gravitatemque demonstro. Cum Pelagius assereret posse hominem propriis viribus vitare omne proflus peccatum, illud etiam opinabatur consequi ex omni peccato in hoc sæculo non remisso sempiternam animarum damnationem. Hinc in Palestina Synodo, & in libello exhibito adversus eundem Pelagium sancto Episcopo Eulogio accusatus est, quod hanc propositionem protulerit, *In die judicii impiis & peccatoribus non esse parcendum, & æternis eos ignibus exurendos*. Verum callidus

Hære-

Hæreticus respondit hoc se dixisse secundum Evangelium, ubi de peccatoribus legitur, *Ibunt in supplicium æternum*; atque ita damnatus non est à Christianis iudicibus, *his absentibus, qui libellum contra Pelagium dederunt*, & quando nullus urgebat, ut peccatores per ignem salvandos à peccatoribus æterno supplicio puniendis distingueret; ut refert S. P. Augustinus de Gestis Pelagii cap. III. num. 9. Ea igitur propositio. *In die iudicii iniquis & peccatoribus non parcendum, sed æternis eos ignibus exurendos*, alioquin Catholica & Evangelica, in ore Pelagianorum non distinguendum inter peccata & peccata, blasphemum est, atque Hæretica. Ergo Hieronymus adversus Pelagianos disputans dum ait *Christianos, si in peccato præventi fuerint, salvandos esse post penas*, loquitur de peccato veniali tantummodo. Atque id etiam ex verbis Hieronymi comprobatur. Principio enim ponit in ore Critobuli referentis personam Pelagii illam propositionem: *In die iudicii iniquis & peccatoribus non parcendum*, iisdem omnino vocabulis, quibus expressa est in Synodo Palestina: quod sat est, ut quisque percipiat Hieronymum sensa Pelagiana insectari. Deinde distinguit inter peccatorem & impium, affirmans non omnem peccatorem impium esse; & impietatem, cui sempiterna pœnâ respondet, adeos pertinere qui *notitiam Dei non habent, vel cognitam transgressione mutarunt*. Affirmat deinceps iniquitatem & peccatum recipere sanitatem, sed ea adhibita cautione, *pro qualitate vitiorum*. Addit, quod si vera est Pelagiana sententia, *solus salvabitur qui nunquam fuit, nec est, sed futurus est, & forsitan nec futurus*; quia scilicet perpauca sunt, vel nulli, qui sine aliqua veniali culpa decedant. Addit tandem verba, quæ nobis opponuntur, *Si autem Origenes &c. quibus affirmans impios & prævaricatores perire perpetuo, & Christianos, si in peccato præventi fuerint, salvandos esse post penas*, exponendus est de Christianis, qui præventi sunt in culpa levi, nec Dei notitiam gravi transgressione mutarunt.

16.
Responsio
ad 3.

Quæ obijciuntur ex Comment. in primum caput Nahum, si aliquid probarent, probarent neminem eorum damnari, qui temporalia supplicia subierunt, etiam si scelestissimi, quales fuerunt habitatores Sodomæ, & Gomorrhæ, ideoque ad præsentem questionem non attinent. Respondemus tamen breviter, eo loci impugnare Hieronymum
R. P. Berti Theol. T. II.

errorem Marcionis affirmantis Deum auctorem legis crudelem esse, & iterum fumere de peccatis supplicium. Falsum id S. Doctor demonstrat, quoniam Deus peccatoribus pœnas irrogat temporales, ne puniat in æternum; si tamen à Deo in hoc sæculo puniti agant scelerum suorum pœnitentiam. Nam si moriantur impœnitentes, non tam commissa flagitia, quam ipsa impœnitentia, & voluntaria obduratio supplicii punitur sempiternis. Nec aliter possunt intelligi verba Hieronymi scribentis in caput 1. Sophoniæ: *Certe in finem mundi, & in consummatione lugebunt qui suum baptismum non servaverunt; lugebunt qui non egerunt pro peccatis dignam pœnitentiam*.

Obijciunt præterea, in die iudicii 17.
Sanctorum intercessione Deum esse placandum: & Sanctos tunc pro miseris oraturos facile suadet. *Si enim* (inquiunt Origeniani apud Augustinum citato libro de Civit. Dei cap. 18.) *orabant pro illis, quando eos patiebantur inimicos, quanto magis quando videbunt humiles, supplicesque prostratos? Neque enim credendum est, tunc amissuros Sanctos viscera misericordiæ, &c.* Quod si Sancti pro reprobis intercedant, profecto quod rogaturi sunt, impetrabunt. Nam historiæ tradunt precibus Magni Gregorii Trajani animam ab inferis revocatam, & Falconillam sine lavacro & fide sepultam ab inferis Theclæ orationibus fuisse servatam. Plura sunt in libris Metaphrastæ istiusmodi: necnon Historiographi nostrates scribunt Nicolai Tolentinatis intercessione defuncti patruelis spiritum incendia gehennæ evasisse.

Objectio ultima.

Augustinus autem recte sapienterque cap. 24. respondet, Ecclesiam nunc propterea pro eis orare, quos in genere humano habet inimicos, quia tempus est pœnitentiæ fructuosa. Ubi ergo pœnitentiæ locus non erit, neque orabunt Sancti; de quibus ait Psalm. xxi. 7. *Pro impietate peccati mei orabit ad te omnis Sanctus in tempore opportuno*. Hac de causa fit; ut nunc Ecclesia non oret pro malis angelis, inquit eo loco Augustinus. Quod de Falconilla & Trajano quidam scripserunt decepti, ut arbitror, Pseudofermone Damasceni pro defunctis, est inter aniles fabulas rejiciendum. Trajanum quippe etiam puerorum delictis captum, auctoribus Dione, Spartiano, & Suetonio, nec inter minores Deos ad convivium admittendum censuit Julianus, nisi prius in custodiam tradito Ganymede. Jactatum igitur de Trajano

18.
Solutio.

Ee

com-

commentum cordati quique refellunt, & ad ludibrium Ecclesiae in vulgus dispersum queritur Cl. Annalium Parens ad annum 100. n. 17. & ad annum 604. num. 30. Acta quoque Sanctorum, maxime quae collegit Metaphrastes, iudicio eruditorum virorum sunt à pluribus quisquiliis purganda. Quod autem de Ordinis nostri Divo, & Ecclesiae Patrono Nicolao narratum est, si quae consimilia leguntur, aut in historiis antiqua credulitate inserta sunt, aut eorum, qui à gehenna liberati dicuntur, fuit à summo Iudice sententia suspensa, ut Sanctorum precibus, quibus certo credimus praedestinationem nostram juvari, aliquibus ad vitam revocatis poenitendi gratia sit data, aliquibus vero in extremis laborantibus vehemens peccatorum contritio: atque hoc modo patratum à Nicolao miraculum scribit in gestorum ejus Narratione §. ix. pius ac disertus Orator Aegidius Crapols Bononienfis. Cæterum in Inferno nullam redemptionem esse sacra nos docent eloquia; fuitque Origenianis sapientior qui scripsit in Ibin.

*Nec mortis penas mors altera finiet
hujus,
Horaque erit tantis ultima nulla
malis.*

Sed de priori quaestione haecenus.

19. PROPOSITIO II. Exploratum theorema est, non tamen ad fidem spectans, inferni ignem materiale esse & corporeum.

Sunt theorematum partes duae: quarum priorem initio Scripturarum locis firmabo. Hujusmodi sunt: Deuter.

Probatur 1.
ex Scriptura.

xxxiii. 22. *Ignis succensus est in furore meo, & ardebit usque ad inferni novissima.* Eccli. xxi. 10. *Consummatio illorum flamma ignis.* Esaie xxxiii. 14. *Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis.* Matth. xxv. 41. *Discedite à me maledicti in ignem aeternum, qui paratus est Diabolo, & angelis ejus.* 2. Petri iii. 7. *Igni reservati in diem judicii, & perditionis impiorum hominum.* Appellatur etiam infernus Matth. v. 22. *Gehenna ignis.* Apocalyp. xx. 15. *Stagnum ignis.* Pl. xx. 10. *Clibanum ignis:* ut sexcenta istiusmodi missa faciam.

20. Probatur 2.
Theologice.

Ex quibus haec Theologicae rationes depromuntur. Recepta est ab omnibus regula, Scripturarum verba, quae ubique coherent invicem, eademque phrasi non solum in prophetis, verum etiam in historicis libris efferuntur, nisi cum aliis pugnent, esse proprie ac literaliter accipienda; servatis tamen regu-

lis aliis, quas tradit in iii. de Doctrina Christi. S. P. Aug. cap. x. & seqq. Cum ergo omnes ferme Divinae literae ignem in inferis ardere testentur, neque alicubi offendatur oppositum, idque perhibeant etiam historicae narrationes; quis, nisi velit ad eludenda & extorquenda oracula quaeque Divina latissimam viam sternere, asserere audeat infernalem ignem tropice & figurate enunciar? Deinde quis, nisi forte quaerat patrocina peccandi, Iudicem postremam sententiam coram universa justorum, impiorumque multitudine pronunciantem, metaphoris uti crediderit; praesertim cum in hujus sententiae complexu nullum sit vocabulum, nullus apex, in quo non appareat plana, accomoda, gravisque locutio? Ulterius eodem igne daemones, & damnatorum corpora fore concremenda, ex eadem Christi sententia colligitur: ignem vero corpora comburentem, quisnam negat esse corporeum? Tandem quid opus erat infernum comparare gehennae, id est Valli Hinnom, & Topheth, ubi idolo Moloch pueri incendebantur, ut ait cap. vii. 31. Jeremias; & vocabulo *gehennae* addere alterum *ignis*, ut fieret hypallages & phrasis hebraica; quae, ut acute notavit Erasmus, significat *gehennum incendium, gehennam ardentem*?

21. Probatur 2.
Negari ergo non potest in inferis verum ac proprium esse ignem tortorem spirituum, ac sensuum; qui, cum fuerint plurium delictorum instrumenta, aequum est, ut simul cum animabus excrucientur. Porro Patres ignem hunc materiale esse tradiderunt. Hieronymus enim epist. 59. Origenem arguit, quod ignem inferni metaphorica translatione explicaverit. Gregorius lib. iv. Moralium cap. 29. percunctanti Petro, num ipse infernalem ignem fateretur corporeum, respondet: *Ignem gehennae corporeum esse non ambigo, in quo certum est corpora cruciari.* Atque ut alios praetermittam, S. P. Aug. posteaquam lib. xxi. de Civit. Dei cap. x. plura disseruit, haec demum pronuntiat: *At vero gehenna illa, quod etiam stagnum ignis & sulphuris dictum est, corporeus ignis erit, & cruciabit corpora damnatorum, aut & hominum & demonum, solida hominum, aerea demonum, aut tantum hominum corpora cum spiritibus, daemones autem spiritus sine corporibus haerentes sumendo penam, non impertiendo vitam corporalibus ignibus.* Unus quippe utrisque ignis erit, sicut veritas dixit. De priori ergo thesauro parte Ecclesiae Doctores, sacrae literae, & petita inde argumenta hoc constituunt.

Alte-

22.
Probatur
non esse de
fide ignem
inferni esse
materiale.

Alteram partem certam mihi reddunt hæc tria. Primum, quod nulla extet de igne corporeo Ecclesiæ definitio scribunt Cl. Theologi, Vasquez disp. 243. cap. 1. Petavius lib. III. de Ang. cap. 5. L'Herminier Tom. 2. pag. 539, quamquam aliqui veritatem Catholicam esse tradant, ut Cardinalis Gotti Q. IX. de Angelis Dub. 3. At veritatem Catholicam non faciunt privati homines, neque numerus Theologorum exiguus. Alterum, quod in Florentino Concilio Græci, qui asserebant Purgatorii ignem materiale non esse, in Ecclesiæ communionem recepti sunt, neque tamen hic error in definitione fidei, quæ habetur sess. ult. damnatus est; cum illic sint Græcorum errores alii proscripti. Tertium, quod Catharinus secutus est sententiam, quam præter Origenem quidam Ecclesiæ Patres tenuerunt; inter quos beatissimus Ambrosius, qui eadem ferme Origenis verba mutuatus lib. VII. in Lucam cap. 14. ait: *Ergo neque corporalium fridor aliquis dentium, neque ignis aliquis perpetuus flammarum corporalium, neque vermis est corporalis: sed hæc ideo, quia sicut ex multa cruditate, & febres nascuntur, & vermes; ita si quis non decoquat peccata sua, veluti quadam interposita sobrietate abstinentiæ, sed miscendo peccata peccatis tanquam cruditatem quadam contrabat veterum, & recentium delictorum, igne aduretur proprio, & suis vermibus consumetur.* Itaque sententia Catharini licet minus probabilis altera, nequit absolute appellari damnata & hæretica: esset tamen, si, ut ignem, etiam reliqua ad inferos pertinentia, locum videlicet, atque æternitatem poenarum negavisset.

AD QUÆDAM IN CONTRARIUM ARGUMENTA.

23.
Obiectio I. Contra priorem propositionis partem opp. 1. Esaias cap. LXVI. 24. de reprobis ac damnatis ait: *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.* Atqui vermis spiritaliter & metaphorice accipitur pro synderesi, & angore conscientiæ. Ergo etiam tropice, & figurate erit accipiendus ignis, & ardor.

24.
Solutio. Resp. 1. Posse negari minorem, nam etiam vermis literaliter ac proprie accipiendus videtur, tametsi etiam significet figurate aculeum, & vexationem conscientiæ. Habetur enim in Eccles. cap. VII. 19. *Vindicta carnis impii ignis, & vermis.* Et Judith. XVI. 21. *R. P. Berti Theol. Tom. II.*

Dabit enim ignem & vermes in carnes eorum, ut urantur, & sentiant usque in sempiternum. Quare S. Basilius in Psalmum 33. ait: *In inferno vermium innumerabile genus venenosum, & carnivorum erit: quod & alii plures asserunt apud Corn. à Lap. Comment. in hunc locum.* Neque repugnat, quod alii permulti scribant vermis nomine significari malæ conscientiæ agitationem & stimulum: eadem enim Scripturæ verba sensum cum literalem, tum mysticum patiuntur. Respondeo secundo, non eandem esse vermis, ignisque rationem. Ille quippe, cum sit animal vivens, excruciat corrodendo, & partes alienæ substantiæ disceptas vorando ac dilaniando: ideoque non est proprie vermis spirituum, qui divellendas partes non habent, neque corporum, quæ licet habeant modo, erunt tamen post resurrectionem incorruptibilia, neque distrahi poterunt, vel discerpi. De verme itaque sentias, ut lubet; at ignem firmiter corporalem esse teneto. *Eligat quisque quod placet, aut ignem tribuere corpori, animo vermem, hoc proprie, illud tropice: aut utrumque proprie corpori:* inquit S. Pater lib. XXI. de Civit. Dei cap. IX. exponens prædictum Eccli. *Vindicta carnis impii ignis, & vermis.*

25.
Ut autem argumenta istiusmodi, quæ varia esse possunt, E. G. de aquis ni-
vium, quas commemorat Job. XXIV. roboratio.
19. & de fridore dentium, in parabola Matth. XII. 50, quibus utitur Catharinus, verbo uno exsufflentur; memini me cap. XVI. usum fuisse regula Tichonii; qua docemur in scripturis, quæ literaliter de uno, figurate de altero sunt accipiendæ, non omnia utrique pariter convenire; quam etiam regulam in parabolis tenendam esse neminem fugit. Ergo Esaias literaliter prænuntiat interitum eorum, qui in partibus fuerunt Antiochi, *μυστικός* diem iudicii, & illorum quidem vermes corpora insepulta vorarunt, & in oppidis incensis ignis usque ad consumptionem permansit. Quare necesse non est, ut etiam in damnatis tam ignis, quam vermis literaliter intelligantur; sed proprie accipitur solus ignis, quoniam de igne fit repetitio in iudicis sententia, quæ proprie, & historice pertinet ad damnatos. Atque hoc pacto quæ in Jobo, in Psalmis, & in variis Evangeliorum parabolis scripta sunt, ad eandem sententiam iudicis erunt exigenda, & quæ in illam apte & per omnia quadrabunt, transferri non poterunt ad Metaphoram.

Ee 2

Secun-

26. **Obiectio 2.** Secundo loco obijciuntur PP. auctoritates. Nam Hieronymus Comment. in Esaiam recitata opinione Origenis, nulla eam cenforia virgula notat. Gregorius lib. xv. Moralium cap. 17. *Gebennæ ignis inquit, cum sit incorporeus, & in se missos reprobos corporaliter exurat, nec studio humano succenditur, nec lignis nutritur, sed creatus semel durat inextinguibilis.* Damasc. in fine libri iv. de Fide Orthodoxa docet ignem æternum non materiale esse qualis est apud nos, sed qualem novit Deus. Augustinus denique in xxi. de Civit. Dei cap. x. scribit posse congruenter responderi, *talem fuisse illam flammam*, in qua apud inferos dives ardebat, *quales oculi, quos levavit, & Lazarum vidit, qualis digitus Lazari, &c.* Quo testimonio nonnulli adversarii præsestunt; & Vellostillus ait Augustinum efficaciam illorum verborum *Crucior in hac flamma* infirmare.

27. **Solutio circa S. Gregorium.** Resp. autem Gregorii sententiam manifestam esse ex lib. iv. cap. 29. de quo supra: unde incorporeum dixit ignem inferni, quatenus non eget fomentis, neque per congesta ligna nutritur, ut colligitur ex recitatis ipsius verbis. Ac præterea probabile est in his legendum esse *cum sit corporeus*, ut habetur apud S. Thomam in iv. Sent. dist. 44. q. 3. Sixtum Senensem lib. iv. Bibliothecæ, Vellostillum in Advert. in tom. 1. Gregorii quæst. vi. & Petavium lib. 111. de Angelis cap. 5. Damascenus, quem inurbane scribit Durandus errasse, ait duntaxat non esse materiale qualis est noster, qui indiget pabulo, certisque proprietatibus ab infernali igne secernitur. Et Hieronymus refert quidem opinionem Origenis, at illam nequaquam approbat, ut vidimus supra.

28. **Solutio circa S. Augustinum.** De verbis Augustini facit me honor Patris magis sollicitum: & breviter demonstro, disertissime ab illo ignem inferni affirmari corporeum, & de verbis divitis *Crucior in hac flamma* concinnam, veram, & absolutam tradi interpretationem. Primum enim à cap. 11. ejusdem libri usque ad ix. impugnat incredulos asserentes non posse damnatorum corpora in ustione ignis esse perpetua, exemplis quorundam animalium, quæ vivunt in ignibus, ut salamandræ stellatum quoddam genus lacertæ, & adamantis aliarumque gemmarum, quæ neque igne, neque ferro teruntur, nec non vermium, qui stant sine ulla læsione in aquis per venas sulphureas defluentibus, quarum fervorem nemo impune contrectat; asseverans mirabilius

esse vivere in ignibus nec dolere, quam dolere in ignibus & tamen vivere. At quorsum tam perpolitæ & exactæ disputatio, quorsum allatæ comparationes, si non est in inferis ignis corporalis, quo corpora, qualia nunc sunt hominibus, quamprimum redigerentur in cinerem? Capite autem ix. ignem proprie accipiendum semel atque iterum declarat; cum de verme ob varia Doctorum placita sentire nobis permittat quod magis libet. In x. etiam, in quo explicat quomodo corporali igne spirituales dæmones adurentur, in principio & fine capitis animadvertit eundem ignem corpora damnatorum, ac dæmones concremare. Quæstionem vero solvit juxta antiquorum Patrum diversas sententias, scilicet, quoniam aut dæmones aerea corpora habent, aut si non habent, poterunt *pæna corporalis ignis affligi*, quomodo *spiritus hominum & nunc poterunt includi corporalibus membris, & tunc poterunt corporum suorum vinculis insolubiliter alligari.* Atque ita incredulis omnem evadendi aditum præcludit, siue corpora tribuant Angelis, siue non: de qua altera quæstione propterea ait non esse *contentiosa disputatione certandum*, cum, quidquid Origeniani sentiant, eorum error de spiritali igne, & hæresis de temporali damnatorum supplicio apertissime ex illis verbis, *Ite in ignem æternum*, resellatur. Ex qua prædictorum Capitum Synopsi arbitror satis apparere, quam scite & circumspecte Augustinus pro veritate, ac fide certaverit.

29. **Solutio circa divitem Epulonem.** Circa narrationem divitis exclamantis, *Crucior in hac flamma* quidam putaverunt parabolam esse, non historiam; in qua sententia fuerunt Theophylactus, & Euthymius in Lucam, & Auctor quæstionum apud Athanasium quæst. 21. Alii historiam agnoscunt, ut Ambrosius, & Beda, & idem Augustinus Tractatu xxxiiii. contra Faustum cap. v. Itaque hanc sententiam præponens in cap. x. laudato, ait: *Dicerem quidem sic arsu-ros sine ullo suo corpore spiritus, sicut ardebat apud Inferos ille dives, quando dicebat, Crucior in hac flamma.* Quod si dicamus, historiam, non parabolam esse credentes; non erit consequens flammam non esse veram corporeamque, ut corporalis non est lingua, digitus, manus: quoniam certissimum est partes corporis non posse enunciari de animabus atque spiritibus, nisi per metaphoram: ignis vero & flamma non describuntur ut partes ac membra divitis, sed ut locus, in

in quo cruciatur; nec repugnat substantiam spiritalem esse violenter in loco corporeo, eique alligari. Quæ ut veræ sint, sapientissimus Augustinus animadvertens quosdam Catholicos opinari, quod in cap. 6. Lucæ narratur, non historiam, sed parabolam esse, aut, si historia est, visionem saltem fuisse imaginariam, cum hæc quoque sententia sit probabilis, noluit propriam aliorum auctoritati præferre; ideoque è vestigio addidit, *convenienter responderi, talem fuisse illam flammam, quales oculi, quos levavit, &c.* nimirum, non proprie visum à divite Lazarum, sed ecstasi quadam, ut sunt visæ dormientium, in quibus res incorporeales cernuntur habentes similitudines corporum. At post hæc ad quæstionem propositam reversus, de sententia Dominica, *Itē in ignem æternum*, perspicue, & absque hæsitacione concludit: *At vero gehenna illa, quod etiam stagnum ignis & sulphuris dictum est, corporeus ignis erit, &c.* Abeant ergo mali interpretes, rigidique Augustinianorum librorum censores.

30. *Objectio quomodo spiritus igne corporali torquantur, & an etiam in aere.*
Facit denique adversus nos, quod percipi nequeat quomodo spiritus igne corporali torquantur, & quod in aere, ubi demonum turmæ discuntur *ferant se cum tormenta flammarum suarum*, ut inquit Glossa in cap. 3. Jacobi. Neque enim credibile est dæmones infernalem ignem secum deferre; si non volumus continua miracula perfici, dum mali spiritus circumsepti materialibus ignibus corpora omnia quantumvis concreta ac densa pervadunt, dum regiones quas transmittunt minime incendunt, & dum viventium corporibus, in quibus commorantur, incendia facesque non inferunt.

31. *Solutio circa ignem corporalem.*
Contorta & difficilia sunt hæc, nec uno modo à Scholasticis dissolvuntur. Quantum enim ad primum pertinet, sunt qui putant dæmones ad ignis præsentiam sola apprehensione torqueri: aliqui confici affirmant per speciem ex igne illis impressam: quidam arbitrantur elevari flammam, ut Divinæ justitiæ instrumentum, ad physicam in spiritus incorporeos efficientiam; nonnulli contendunt produci ab igne qualitatem spiritualem, quæ etiam dæmones & impiorum hominum animas supplicio mactat. Quarum sententiarum primam sectatur D. Bonaventura & Albertus Magnus: alteram Aegidius, & Okamus: tertiam recentiores quidam Thomistæ; quartam post Henricum Gandavensem cum aliis Junioribus Suarez. Verum his omis, dico spirituales substantias cruciari igne corporeo per alligationem,

quam invitæ patiuntur, & à qua digredi sponte non valent. Ita namque videtur docere Augustinus citato capite x. his verbis: *Cur enim non dicamus, quamvis miris, tamen veris modis etiam spiritus incorporeos posse pena corporalis ignis affligi, si spiritus hominum etiam ipsi profecto incorporei & nunc potuerunt includi corporalibus membris, & tunc poterunt corporum suorum vinculis insolubiliter alligari?* Adhærebunt ergo, si eis nulla sint corpora, spiritus dæmonum, imo spiritus dæmones, licet incorporei ignibus cruciandi, non ut ignes ipsi, quibus adhærebunt eorum junctura inspirantur & animalia fiant, quæ consistant spiritu & corpore, sed, ut dixi, miris & ineffabilibus modis adhærendo accipientes ex ignibus penam, non dando ignibus vitam. Et revera nulla ex præmissis sententiis mihi plane satisfacit. Non prima, nam in ea non salvatur dæmones revera torqueri igne, cum tamen Scriptura testetur hunc Diabolo, & Angelis ejus fuisse paratum: quamquam veræ & realia tormenta sentiri possint etiam in malis imaginariis, quorum species gerimus, ut scripserat idem Augustinus in XII. de Gen. ad lit. cap. 32. At jam inferni ignem imaginarium non esse, reddimur ex ipso met Augustino certiores. Illorum autem opinio, qui censent immitti ab igne aliquam sive speciem, sive qualitatem, eo titulo falsæ est, quod si qualitatem dixerint spiritalem, hæc ab igne materiali proficisci non potest; si corporalem sensibilemque, eadem de igne, ac de qualitate ista emerget dubitatio. Sed & ignem causam esse instrumentalem justitiæ Dei, nullus inficias ibit: at elevationem, quam plures tutantur, non poterunt omnibus venditare. Respondent enim docti viri, nullam rem ut instrumentum ad aliquid efficiendum assumi, nisi habeat in illud suapte natura præviam aliquam operationem; quam nullam esse in igne materiali relate ad spiritus videtur satis manifestum. Et erunt forte, qui dicant se legisse apud S. Thomam in IV. contra Gentes cap. 90. hæc verba: *Substantiæ incorporeæ non habent naturam corporalem, ut possint à rebus corporeis immutari, neque etiam formarum sensibilium susceptivæ sunt, nisi intelligibiliter.* Talis autem susceptio non est penalis, &c. Hoc vero testimonium non videtur quadrare quorundam Thomistarum opinioni, qui cum Gonetio disput. XIV. de Ang. art. 2. §. 2. docent ita ignem esse Divinæ vindictæ instrumentum, ut efficiat formam realem ad prædicamentum qualitatis pertinen-

inentem. Illam quippe qualitatem spiritus per D. Thomam corporaliter nequeunt suscipere, suscipiendo autem intelligibiliter nullo afficiuntur dolore. Ideo instrumentum est quidem ignis inferni iustitiæ Dei, quatenus eidem spiritus alligantur, quod aliis rejectis opinionationibus ibidem Thomas affirmat: sed hoc instrumento formam aliquam aut qualitatem supernaturaliter produci, quæ saltem sit causa effectrix poenarum, pugnat cum allatis verbis Angelici Præceptoris. Nam si dicas formam illam ab igne productam esse intelligibilem, non corpoream: *talis susceptio* (inquit S. Doctor) *non est penalis.* Tenebo igitur Augustinianam de alligatione sententiam. Obicienti autem sequi ex hac, quod dæmon patiatur etiam ab aere, à glacie, & à quocunque alio corpore, cui sit intime præsens, respondebo falsam esse illationem, quoniam his corporibus non est violenter alligatus, ita, ut aliquando non possit alio divertere, quomodo devinctus est in tenebris exterioribus & in ardoribus sempiternis. Atque hæc de priori parte objectionis.

32.
Sententia
aliquorum
rejiçitur.

Quod ad alteram attinet; fuerunt, qui assererent dæmones, qui extra inferos degunt, nondum pati ignis cruciamenta, sed iis macerandos esse post diem iudicii. Nitebantur hi Theologi quorundam Patrum auctoritate, & ipsorum dæmonum testimonio, qui dum ab hominibus ejicerentur, Matthæi viii. 29. clamaverunt: *Quid nobis, & tibi, Jesu Fili Dei? venisti hic ante tempus torquere nos?* Hanc vero sententiam damnatam non esse scribit Feuardentius in Scholiis ad Irenæum lib. v. cap. 26. & Petavius in iii. de Angelis cap. iv. 21. eamque videtur tenuisse Cajetanus in Comment. ad 2. Epist. Petri. Econtra Bellarminus lib. de Sanctorum beatitudine cap. 6. ait, ab errore vindicari hanc opinionem non posse. Atque falsissima quidem & erronea à me iudicatur, propterea quod Angelis Sanctis statim ac perseverarunt data est plenitudo beatitudinis; ideoque etiam Angelis malis inflicta est, nulla interposita mora, poena peccati. Priorem ergo opinionem tenentibus respondeo post diem iudicii dæmones in inferno acerbiori

poena esse plectendos, tum quia cum sint *nocendi cupidissimi*, ut ait Augustinus de Civit. Dei lib. viii. cap. 22. non poterunt amplius humana corpora invadere, iustisque insidias moliri: tum etiam, quod, cum illiciantur superstitionis signis *berbarum, lignorum, animalium & rituum*, ut idem S. P. inquit lib. xxi. cap. vi. non recipient ulterius ab idololatriæ & maleficis honorem aliquem; sed erunt omnibus ludibrio & despectui: quod maximum supplicium est superbiorum. Quæ sane causa est, ut quidam ex PP. scripserint, nondum dæmones plecti supplicio, quo afficiuntur post diem iudicii; atque ut expulsi ab hominibus clamorem illum profuderint: *Venisti hic ante tempus torquere nos.*

Ea itaque opinione rejecta, dicendum est Dæmones quoque extra inferos ^{33;} igne torqueri, non quod illum perpetuo secum deferant, aut impressam sensibilem qualitatem disjuncti à flamma retineant, sed quoniam sciunt sibi alligationem ad ignem deberi; ut etiam docet Sanctus Thomas q. 64. art. 4. ad 3. non enim angor ac tristitia minuitur reo in vinculis, aut ergastulo diligentissime asservato, si ad tempus inde emittatur apparitoribus stipatus, & absque spe libertatis. Imo magis sentit squalorem carceris dum videt loci amplitudinem, quam in arctam, asperrimamque custodiam voluntario scelere commutavit. Neque minor est Sanctorum Angelorum læticia & gaudium, quando animarum regnorumque tutelæ præsent, & cœlestis patriæ domicilium ad tempus relinquunt. Ergo sicut isti *semper vident in cœlis faciem Patris*, ut ait Evangelista cap. xviii. 10. neque tamen secum trahunt materialem locum Empyreï; ita dæmones excruciantur in aere flamma infernali, tametsi non ferant extra gehennam ac tartarum ignes corporeos. Atque hæc de poena æternarum flammarum,

*Quas Pater, horrendi barathri per stagna profundi,
Dæmonis horrendi sociis, ipsique paravit;*
inquit libro iv. Hist. Evangel. Juven-
cus Presbyter.

